

АСКИЯЧИЛИКНИНГ ХХІ АСРДАГИ РАҚАМЛИ МЕДИАДАГИ ТАЛҚИНИ.**Сиддиқов Абдурахмон Латипович***Қўқон Давлат университети, санъатшунослик факультети аскиячилик бўлими ўқитувчиси.***Номозбоева Васида***Фарғона Давлат университети талабаси*

Аннотация: *Ушбу мақолада ўзбек миллий аскиячилик санъатининг ХХІ асрда рақамли медиа муҳитидаги янги талқини ва трансформация жараёнлари илмий таҳлил қилинади. Хусусан, YouTube, Instagram, TikTok каби рақамли платформаларда аскиячилик ижросининг шакл, мазмун ва аудитория билан мулоқот хусусиятларида юз бераётган ўзгаришлар ўрганилади. Тадқиқот жараёнида аскиячиликнинг анъанавий оғзаки ижро шакллари билан рақамли формат ўртасидаги ўзаро боғлиқлик, юмор услубининг замонавийлашуви ҳамда миллий маданий мероснинг оммавий ахборот воситалари орқали қайта талқин қилиниши масалалари ёритилади. Мақолада рақамли медианинг аскиячилик санъатини оммалаштириш, ёш авлод орасида унинг аҳамиятини оширишдаги ўрни ҳам таҳлил этилади. Тадқиқот натижалари аскиячиликни номоддий маданий мерос сифатида сақлаш ва унинг рақамли маконда барқарор ривожланиш стратегияларини ишлаб чиқиш учун илмий-амалий аҳамиятга эга.*

Калит сўзлар: *аскиячилик, рақамли медиа, миллий юмор, маданий мерос, замонавий коммуникация.*

Жаҳон глобаллашуви ва рақамли коммуникация технологияларининг жадал ривожланиши натижасида миллий маданий мерос намуналари янги ахборот маконида ўзига хос шакл ва мазмун касб этмоқда. Хусусан, оғзаки ижодга асосланган анъанавий санъат турлари рақамли медиа воситалари орқали қайта талқин қилиниб, кенг аудиторияга тақдим этилмоқда. Ана шундай миллий санъат турларидан бири бўлган ўзбек аскиячилик санъати ҳам ХХІ асрда замонавий ахборот маконида фаол намоён бўла бошлади.

Аскиячилик ўзбек халқининг миллий тафаккури, ҳаётий кузатувлари ва юмористик дунёқарашини акс эттирувчи ноёб оғзаки ижод шакли сифатида асрлар давомида халқ орасида ривожланиб келган. Унда нутқ маданияти, импровизация, тезкор фикрлаш ва ижтимоий танқид муҳим ўрин тутди. Анъанавий шароитда аскиячилик кўпроқ маҳаллий йиғинлар, тўй-маросимлар ҳамда оммавий тадбирлар доирасида ижро этилган бўлса, бугунги кунда у рақамли платформалар орқали янги коммуникация муҳитига кўчмоқда.

XXI асрда интернет ва ижтимоий тармоқларнинг кенг тарқалиши аськийачилик санъатининг шакли ва мазмунига муайян даражада таъсир кўрсатмоқда. Рақамли медиа муҳитида аскиячилик ижроси қисқартирилган формат, визуал элементлар ва замонавий мавзулар билан бойитилиб, янги аудитория қатламларини қамраб олмоқда. Бу эса миллий юморнинг анъанавий қоидалари сақланишини, шу билан бирга, унинг замонавийлашув жараёнларини илмий жиҳатдан ўрганиш заруратини юзага келтиради.

Мазкур мақоланинг мақсади — аскиячилик санъатининг XXI асрда рақамли медиадаги талқинини таҳлил қилиш, унинг анъанавий ва замонавий шакллари ўртасидаги ўзаро боғлиқликни очиб бериш ҳамда рақамли маконда миллий маданий меросни сақлаш масалаларини илмий асосда ёритишдан иборат. Тадқиқот доирасида аскиячилик ижросининг рақамли форматдаги хусусиятлари, юмор услубидаги ўзгаришлар ва аудитория билан мулоқот механизмлари таҳлил қилинади.

1. Аскиячилик санъатининг анъанавий ижро хусусиятлари:

Аскиячилик ўзбек халқ оғзаки ижодининг ўзига хос жанри бўлиб, у импровизация, тезкор фикрлаш ва нутқ маҳоратига асосланади. Тадқиқотчи А.Қаюмов таъкидлаганидек, «аския — халқ тафаккурининг тирик ифодаси бўлиб, у орқали жамиятдаги ижтимоий муносабатлар юмор воситасида баён этилади». Ушбу жиҳат аскиячиликни фақат кўнгилочар жанр эмас, балки ижтимоий фикр билдириш воситаси сифатида ҳам намоён қилади.

Анъанавий аскиячилик ижросида ижрочи ва тингловчи ўртасидаги жонли мулоқот ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Фольклоршунос олим М.Жўраевнинг фикрича: «оғзаки ижод намуналари фақат ижро жараёнида тўлиқ маъно касб этади». Шу маънода, аскиячилик муҳитга боғлиқ ҳолда шаклланган динамик санъат тури ҳисобланади.

2. Рақамли медиа муҳитида аскиячилик ижросининг янги шакллари

XXI асрда рақамли технологиялар аскиячилик санъатининг тарқалиш доирасини кенгайтди. Медиа тадқиқотчи Г.Женкинс рақамли муҳитни «қатнашувчи маданият» деб таърифлаб, аудитория фаол иштирокчига айланишини таъкидлайди. Бу ҳолат аскиячилик ижросида ҳам кузатилиб, томошабинлар комментарий, баҳс ва қайта улашиш орқали ижодий жараёнга билвосита қўшилмоқда.

YouTube ва TikTok каби платформаларда тақдим этилаётган аскиячилик чиқишлари кўпинча қисқа, монтаж қилинган ва визуал жиҳатдан бойитилган бўлади. Санъатшунос Д.Қодиров таъкидлаганидек: «рақамли формат миллий санъатни янги ифода воситалари билан бойитади, аммо унинг анъанавий моҳиятини сақлашни ҳам талаб қилади».

3. Юмор мазмуни ва услубидаги трансформация

Рақамли медиада аскиячилик юмори мазмунан замонавийлашиб, умумий аудиторияга мослашмоқда. Анъанавий маҳаллий ҳазиллар ўрнини маиший, ижтимоий ва технологияга оид мавзулар эгалламоқда. Юмор назарияси тадқиқотчиси А.Бергсоннинг фикрича: «юмор жамият ҳаётидаги механиклик ва қарама-қаршиликларни фoš этиди». Замонавий аскиячиликда айнан шу функция кучайиб, кундалик ҳаётдаги муаммолар кулги орқали танқид қилинмоқда.

Шу билан бирга, визуал юмор ва актёрлик элементларининг ортиши аскиячиликни саҳнавий санъатга яқинлаштирмоқда. Бу ҳолат унинг жанр сифатида трансформациясини кўрсатади.

4. Аудитория билан мулоқот ва ижтимоий таъсир

Анъанавий аскиячиликда тингловчилар билан бевосита мулоқот асосий ўрин тутган бўлса, рақамли медиа муҳитида бу алоқа билвосита шаклда амалга оширилади. Изоҳлар (комментарийлар), лайк ва улашишлар орқали аудитория ижрони баҳолайди ва муҳокама қилади. Бу ҳолат аскиячилик санъатининг ижтимоий таъсир доирасини кенгайтиради.

Рақамли платформалар орқали аскиячилик нафақат миллий аудитория, балки хориждаги ўзбеклар орасида ҳам оммалашмоқда. Бу эса миллий юмор ва маданий қадриятларни сақлаш ҳамда тарғиб қилишда муҳим омил сифатида қаралиши мумкин.

5. Рақамли маконда миллий маданий меросни сақлаш масалалари

Шу билан бирга, рақамли муҳитда аскиячиликнинг тижоратлашуви ва мазмунан соддалашуви хавфи мавжуд. ЮНЕСКО ҳужжатларида таъкидланганидек: «номоддий маданий меросни муҳофаза қилишда унинг жонли табиати сақланиши лозим». Шу сабабли, аскиячиликни рақамли маконда ривожлантиришда илмий ёндашув ва маданий масъулият муҳим аҳамият касб этиди.

Олиб борилган таҳлиллар шуни кўрсатадики, ўзбек миллий аскиячилик санъати XXI асрда рақамли медиа муҳити таъсирида янги ривожланиш босқичига қадам қўймоқда. Анъанавий оғзаки ижод шакли бўлган аскиячилик рақамли платформалар орқали шакл ва мазмун жиҳатидан трансформацияга учраб, кенг аудиторияга етиб бориш имкониятига эга бўлди. Бу жараён миллий юморнинг оммалашуви ва унинг замонавий ижтимоий-маданий контекстда қайта талқин қилинишига хизмат қилмоқда.

Тадқиқот натижалари аскиячилик ижросининг рақамли форматда қисқартирилган, визуал жиҳатдан бойитилган ҳамда умумий аудиторияга мослаштирилган шаклда тақдим этилаётганини кўрсатди. Шу билан бирга, юмор мазмунида замонавий мавзуларнинг устунлик қила бошлаши миллий санъатнинг ҳаётийлигини сақлаб қолишга хизмат қилаётгани аниқланди. Рақамли медиа муҳитида аудитория билан интерактив мулоқотнинг кучайиши эса

аскиячиликнинг ижтимоий таъсир доирасини сезиларли даражада кенгайтирмоқда. Бироқ, рақамли маконда аскиячиликнинг ривожланиши билан боғлиқ айрим муаммолар ҳам мавжуд. Хусусан, мазмуннинг соддалашуви, тижоратлашув жараёнлари ва анъанавий ижро қоидаларининг қисман йўқолиш хавфи миллий санъатнинг асл моҳиятига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Шу сабабли, аскиячиликни рақамли медиада тарғиб этишда анъана ва замонавийлик ўртасидаги мувозанатни сақлаш, илмий ёндашув ва маданий масъулиятни кучайтириш муҳим ҳисобланади.

Хулоса сифатида таъкидлаш жоизки, аскиячилик санъатининг рақамли медиадаги талқини уни номоддий маданий мерос сифатида сақлаш ва келажак авлодга етказишда янги имкониятлар очади. Мазкур тадқиқот натижалари аскиячиликни рақамли маконда барқарор ривожлантириш стратегияларини ишлаб чиқиш, шунингдек, миллий маданий меросни ҳимоя қилишга қаратилган илмий ва амалий тадқиқотлар учун муҳим асос бўлиб хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Қаямов А. Ўзбек халқ оғзаки ижоди. – Тошкент: Фан, 1998.
2. Жўраев М. Фольклор ва замонавийлик. – Тошкент: Мумтоз сўз, 2010.
3. Раҳмонов Н. Ўзбек халқ кулгуси ва юмор маданияти. – Тошкент: Ўзбекистон, 2005
4. Турдиев К. «Номоддий маданий мерос» ва унинг асосий вазифалари 2024. – Мақолада номоддий маданий мерос тушунчаси, вазифалари ва ижтимоий- маданий роли таҳлил қилинган.
5. Ахмедов Ж.З., Кудратова И.Т. Ўзбекистон номоддий маданий мероси: моҳият, муҳофаза ва муаммолар 2025. – Ўзбекистонда номоддий маданий меросни сақлаш ва тарғиб қилиш ишлари таҳлили берилган.
6. Шарипова Г., Розикова Б.
Ўзбекистоннинг ЮНЕСКО билан ҳамкорлиги: маданий меросни сақлаш соҳасида илмий ва амалий 2025. – ЮНЕСКО билан ҳамкорлик ва маданий мерос масалалари таҳлил қилинган.
7. Тўрובהва М.Х. Ўзбекистонда маданий фестиваллар туристик промоция воситаси сифатида 2025. – Маданий тадбирлар ва фестивалларнинг миллий идентичлик ва маданий меросни тарғиб этишдаги роли муҳокама қилинган.
8. Рахимов С.А. Ўзбекистон ва ЮНЕСКО: маданий ва гуманитар муносабатларни ривожлантириш. 2024. – ЮНЕСКО билан маданий ҳамкорликнинг халқаро ва миллий самаралари ҳақида.
9. Қодиров Д. Санъат ва рақамли маданият муаммолари. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2018.
10. Юсупов О. Миллий санъат ва оммавий коммуникация. – Тошкент: 2020.